
Onderzoek naar de Nederlandse offshore windsector

10 juni 2011

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
1.1.	Achtergrond en aanleiding	3
1.2.	Onderzoeksaanpak	4
1.3.	Belangrijke mededeling	4
2.	Management samenvatting	5
	Hoofdconclusies	5
	Belangrijke aanbevelingen	8
3.	Hoofdbevindingen	9
3.1.	Het vestigingsklimaat is ongunstig in Nederland	9
3.2.	Een sterke thuismarkt is relevant voor de kennisontwikkeling en innovatie binnen de sector	10
3.3.	Offshore wind is noodzakelijk voor de duurzame energiedoelstelling	13
3.4.	Stabiel lange termijn beleid én een sterke betrokkenheid van de overheid zijn nodig	15
3.5.	Nederland kan een voorbeeld aan haar buurlanden nemen	16
A.	Vragenlijst	19
B.	Lijst van deelnemende bedrijven en instellingen	20
C.	Belangrijke mededeling	21

1. Inleiding

1.1. Achtergrond en aanleiding

Zeekracht is een coöperatie zonder winstoogmerk en heeft in samenwerking met haar partners Eneco, Stichting DOEN en Meewind offshore twee grote ambities:

- Het bevorderen van de bouw van windturbines op de Noordzee en haar leden de kans bieden om eigen energie op de Noordzee op te wekken; en
- Het uitgroeien tot een breed gedragen maatschappelijke beweging voor offshore windenergie.

Zeekracht is van mening dat schone energie, opgewekt op de Noordzee, goed is voor het klimaat én de nationale economie. Bovendien maakt windenergie Nederland minder afhankelijk van fossiele brandstoffen uit andere landen. Naast zonne-energie, is wind op zee eigenlijk de enige grote duurzame energiebron die volgens Zeekracht ook na 2020 op grote schaal de Nederlandse energievoorziening kan verduurzamen. Wind op land wordt op termijn belemmerd door ruimtebeperkingen, terwijl het meestoken van biomassa begrensd wordt door duurzaamheidsrisico's en de capaciteit van kolencentrales – volgens Zeekracht.

Door complexe en kostbare vergunningenprocedures en onzekere stimuleringsmaatregelen wordt de Nederlandse offshore windsector volgens Zeekracht niet optimaal gestimuleerd en benut. In tegenstelling tot de visie uitgedragen door het kabinet, is Zeekracht van mening dat bevordering van de thuismarkt voor offshore wind essentieel is voor een duurzaam gezonde sector en voor de voortdurende ontwikkeling van kennis en expertise.

Momenteel wordt er in de politiek volop gediscussieerd over de financiering van duurzame energie en de visie van het kabinet op de energietransitie. De nieuwe subsidieregeling SDE+ biedt weinig financiële ruimte voor de grootschalige uitrol van offshore wind. Zeekracht wil middels een high-level expert studie meer inzicht genereren in de economische verdien capaciteit van offshore wind in Nederland.

In dit kader is PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. ("PwC") gevraagd een enquête uit te voeren naar de visie van marktpartijen op: (i) het vestigingsklimaat in Nederland en het potentieel van de sector; (ii) de mate waarin een thuismarkt van belang is; (iii) de vraag hoe belangrijk offshore wind is voor het halen van de duurzame energie doelstelling van 14% in 2020; (iv) het huidige beleid in Nederland; en (v) de aanpak van omliggende landen.

1.2. Onderzoeksaanpak

In het kader van deze enquête zijn directeurs, senior managers en senior adviseurs van 25 bedrijven en instellingen telefonisch geïnterviewd aan de hand van een vragenlijst die in overleg met Zeekracht is samengesteld (zie appendix voor de vragenlijst en de deelnemende bedrijven). De vragen zijn voor het merendeel open vragen. Vervolgens hebben wij hun antwoorden op papier uitgewerkt en teruggekoppeld ter bevestiging (hoor en wederhoor). Deze 25 bedrijven en instellingen zijn op verschillende manieren betrokken bij de offshore windsector:

- Offshore toeleveranciers en dienstverleners (o.a. Ballast Nedam, Van Oord, Smulders Groep, Siemens, Stork, Fugro, Grontmij).
- Energiebedrijven en netbeheerders (o.a. Nuon, Eneco, Essent, Delta, EON, SSE Renewable Energy).
- Belangenbehartigers in de energiesector (o.a. NWEA, Energie Nederland, Netbeheer Nederland).
- Adviesbureaus en financiële instellingen (o.a. KEMA, Ecofys, PMSS, Rabobank).

De geïnterviewde personen hebben allen ruime ervaring in en kennis van de Nederlandse en/of Europese offshore windsector.

1.3. Belangrijke mededeling

Dit onderzoeksrapport is opgesteld door PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. ("PwC") voor de Stichting Natuur en Milieu te Utrecht in overeenkomst met onze engagement letter d.d. 26 mei 2011 (inclusief de Algemene Voorwaarden). Alvorens dit rapport (en de management samenvatting) te lezen vragen wij u de aanvullende informatie die in Appendix C is uiteengezet tot u te nemen.

2. Management samenvatting

Hoofdconclusies

1. *Het vestigingsklimaat voor de Nederlandse offshore windsector – in vergelijking met de Nederlandse buurlanden - wordt momenteel als slecht gewaardeerd door marktpartijen, terwijl het potentieel van de sector hoog wordt geacht.*

Op dit moment is het vestigingsklimaat voor de Nederlandse offshore windsector volgens vele marktpartijen relatief ongunstig. Dit heeft - volgens een ruime meerderheid van de respondenten - te maken met het ontbreken van een heldere en stabiele lange termijn visie van de overheid op de duurzame energiemix, in het bijzonder offshore windenergie. Daarnaast ontbreekt er een stevige betrokkenheid van de overheid. Als gevolg hiervan hebben marktpartijen minder vertrouwen in de Nederlandse offshore windindustrie, waardoor er minder wordt geïnvesteerd in de sector.

De overheden van het Verenigd Koninkrijk (VK) en Duitsland hebben volgens een meerderheid van de respondenten, in tegenstelling tot Nederland, wel duidelijke lange termijnambities neergelegd. Vanuit deze lange termijn visie hebben deze landen een passend beleid ontwikkeld met als resultaat een snel ontwikkelende offshore windsector. Tegelijkertijd is er sprake van het staken van de bouw en ontwikkeling van offshore windturbines in Nederland. Grote Nederlandse en Europese spelers in de offshore windsector richten zich momenteel op het VK en Duitsland.

86% van alle respondenten is van mening dat Nederland een minder gunstig vestigingsklimaat heeft in vergelijking met Duitsland, het VK, België en de Scandinavische landen. Dezelfde groep respondenten vindt tegelijkertijd dat Nederland wel veel potentieel biedt voor de sector.

2. *Het belang van een sterke thuismarkt voor de offshore windsector wordt door marktpartijen onderstreept.*

Het stilvallen van de bouw van offshore windturbines in Nederland zou volgens de respondenten schadelijk zijn voor de sector, maar niet dodelijk. Gezien het internationale karakter van offshore wind, kunnen Nederlandse partijen zich ook op buitenlandse projecten richten. Zolang Nederlandse partijen goede kwaliteit leveren, zullen zij ook in andere geografische markten succesvol kunnen opereren. Dit geldt met name voor de grote bedrijven die reeds internationaal actief zijn. Echter, voor kleinere, lokale spelers – met name voor bedrijven die toeleverancier zijn (b.v. onderdelen, onderhoud en reparatie) – is een sterke thuismarkt van wezenlijk belang. De relevantie voor deze bedrijven om dichtbij windparken gevestigd te zijn is groot.

Daarnaast, blijkt uit de enquête, is een sterke thuismarkt van groot belang voor de technologische ontwikkeling en innovatie van de offshore windsector. De technologische vooruitgang van offshore

wind gaat door in andere landen die een sterke thuismarkt hebben zoals het VK en Duitsland. Zonder een goede thuismarkt dreigt het Nederlandse bedrijfsleven echter het momentum voor technologische ontwikkeling te verliezen en daarmee aan internationale concurrentiekracht in te boeten.

Voor bedrijven en kennisinstellingen is het van belang om kennis en innovatieve technologieën in een nabije en vertrouwde omgeving te kunnen testen en toepassen. Zonder een sterke thuismarkt is dit beperkt mogelijk. Ten slotte kunnen nationale kennisinstellingen en bedrijven, die verantwoordelijk zijn voor de realisatie van offshore windparken, beter samenwerken wanneer er een sterke thuismarkt is.

93% van de geïnterviewden geeft aan dat een sterke thuismarkt belangrijk is voor de verdere ontwikkeling en groei van de Nederlandse offshore windindustrie – met name voor innovatie, kennisontwikkeling en de internationale concurrentiepositie. Meer dan de helft (56%) vindt een sterke thuismarkt noodzakelijk.

3. Offshore windenergie vormt een noodzakelijke bijdrage aan de realisatie van de doelstelling van 14% duurzame energie in 2020.

Offshore windenergie krijgt volgens Zeekracht momenteel onvoldoende aandacht van het huidige kabinet. Deze zorg van Zeekracht wordt gedeeld door een meerderheid van de geïnterviewde marktpartijen. Naast het strategisch economisch belang is offshore wind volgens vele respondenten tevens een noodzakelijke invulling voor de duurzame energiemix die Nederland nodig heeft om de Europese energiedoelstelling (14% duurzame energie in 2020) te behalen.

De doelstelling van 14% duurzame energie in de primaire energiemix vertaalt zich in circa 35% duurzaam opgewekte elektriciteit in 2020. Er is een aantal alternatieve technologieën beschikbaar om dit te realiseren. In het geval van Nederland kunnen biomassa/gas, onshore wind en offshore wind een relatief grote bijdrage leveren aan de opwekking van duurzame elektriciteit.

Wegens planologische en technologische beperkingen, heeft Nederland - volgens sommige respondenten - waarschijnlijk echter alle technologieën nodig om de duurzame energiedoelstellingen te halen. In het bijzonder is de inzet van offshore wind in dit verband, volgens het merendeel van de respondenten, essentieel. Daarnaast is het merendeel van de respondenten het erover eens dat de overheid in dit kader op de korte termijn actie dient te ondernemen.

Bijna 90% van de respondenten geeft expliciet aan dat offshore wind een bijdrage moet leveren aan het behalen van de duurzame energiedoelstelling van 14% duurzame energie in 2020 in Nederland.

4. Een stabiel, consistent en geïntegreerd overheidsbeleid in combinatie met een sterke betrokkenheid van de overheid kan de offshore windsector in Nederland aanzienlijk bevorderen.

Bijna driekwart van de deelnemende partijen vindt het belangrijk dat de overheid een stabiel lange termijn beleid moet neerleggen voor offshore windenergie. Daarnaast zien marktpartijen graag meer betrokkenheid van de overheid – in het bijzonder meer samenwerking tussen de sector en de overheid. Een denkbare samenwerkingsvorm is de publiek-private samenwerking (PPS), waarbij de overheid participeert in projecten. Deze participatie kan verschillende vormen hebben, maar de sector verwacht dat wanneer de overheid participeert middels PPS, beleid eerder aangepast of vernieuwd zal worden om onnodige kosten te voorkomen en de efficiëntie te verbeteren. Dit wordt verwacht te resulteren in meer investeringszekerheid.

Bijna driekwart van de geïnterviewde partijen geeft aan dat het ontbreken van een duidelijk lange termijn beleid - ten aanzien van offshore wind - én betrokkenheid van de overheid de belangrijkste belemmeringen vormen voor de realisatie van offshore windparken in Nederland.

5. Nederland kan een voorbeeld nemen aan haar buurlanden.

Uit de interviews blijkt dat in buurlanden van Nederland, zoals het VK en Duitsland, de overheid een uitgesproken lange termijn visie heeft op offshore wind. Dit in tegenstelling tot Nederland, waar een duidelijk overheidsbeleid volgens de respondenten grotendeels ontbreekt. Het uitspreken van de lange termijn visie in combinatie met een sterke betrokkenheid, resulteert in vertrouwen vanuit de markt en leidt uiteindelijk tot meer investeringsactiviteiten in deze landen.

Daarnaast worden vergunningsprocedures effectiever geregeld in het VK en Duitsland: verschillende vergunningen worden geregeld via één loket. In Duitsland valt de vergunningverlening bijvoorbeeld onder één ministerie, namelijk de Duitse evenknie van Rijkswaterstaat (BSH). In tegenstelling tot deze landen worden de benodigde vergunningen in Nederland verleend door verschillende instanties. Hierdoor is de samenhang tussen verschillende vergunningen niet optimaal en de kans op inconsistentie en vertraging van het vergunningsproces groot.

Ten aanzien van het beleid rondom de ruimtelijke ordening op zee, is de situatie volgens marktpartijen in buurlanden – met name het VK, Duitsland en België – beter geregeld. In deze landen draagt de overheid de verantwoordelijkheid voor het zoeken en verkennen van gebieden en wijst vervolgens geschikte gebieden toe aan marktpartijen. Dit bevordert een snellere ontwikkeling en bouw van offshore windparken. In Nederland zijn individuele marktpartijen verantwoordelijk voor de locatieonderzoeken. Dit brengt extra kosten met zich mee en vergroot de kans dat eenzelfde onderzoek meerdere keren door verschillende partijen wordt uitgevoerd, hetgeen een ongewenst effect heeft op de (maatschappelijke) kosten.

Van alle respondenten geeft 63% expliciet aan dat zij het lange termijn beleid in het VK als beter beschouwen dan in Nederland, en 59% geeft dit aan voor Duitsland.

Belangrijke aanbevelingen

Hieronder volgt een aantal hoofdaanbevelingen die uit de interviews naar voren zijn gekomen:

- Een heldere en stabiele lange termijn visie en - beleid voor offshore wind vastleggen en een sterke betrokkenheid daaraan koppelen;
- Regelgeving met betrekking tot vergunningsprocedures vereenvoudigen en integreren, door bijvoorbeeld een ‘one-stop-shop’ gedachte te hanteren: één centraal punt voor het verlenen van alle vergunningen;
- Een actieve faciliterende en participerende rol innemen - door bijvoorbeeld PPS of het wegnemen van bepaalde risico's, vooral met betrekking op hoge financieringskosten en onzekerheden in de regelgeving.

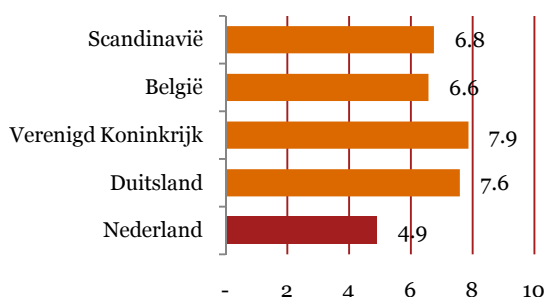
3. Hoofdbevindingen

In deze sectie worden de belangrijkste bevindingen van het interviewonderzoek toegelicht.

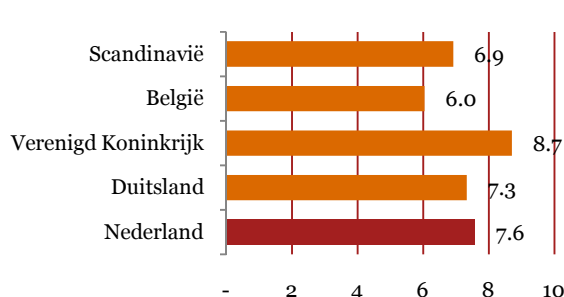
3.1. Het vestigingsklimaat is ongunstig in Nederland

Het vestigingsklimaat voor de offshore wind sector in Nederland – in vergelijking met onze buurlanden - wordt momenteel slecht gewaardeerd door marktpartijen, terwijl het potentieel van de sector in Nederland wel hoog wordt geacht (zie figuur 1 en 2).

Figuur 1: Nederland heeft de laagste score qua vestigingsklimaat (gemiddelde score)

Figuur 2: Nederland scoort relatief goed qua potentieel (gemiddelde score)

In totaal heeft een ruime meerderheid (86%) van de deelnemende bedrijven de laagste score gegeven aan Nederland qua vestigingsklimaat, terwijl het VK en Duitsland van dezelfde groep beduidend hogere scores toegekend hebben gekregen.

"Het rare is dat het wel lijkt alsof de hele wereld vertrouwen heeft in offshore wind, behalve Nederland, terwijl wij juist over de beste condities beschikken van de hele wereld met onze havens en goede grondcondities in de Noordzee."

"In Engeland zijn ze stinkend jaloeers op onze infrastructuur en begrijpen ze eigenlijk niet zo goed waarom wij deze groeimarkt uit handen geven. Niet voor niks plannen de Engelsen 70% van hun projecten pal tegen het Nederland continentaal plat."

- Pieter Tavenier, Directeur Offshore Wind, Eneco

De relatief lage waardering voor het vestigingsklimaat heeft met name te maken met het ontbreken van een duidelijk en stabiel lange termijn beleid voor offshore windenergie. Daarnaast vertoont de overheid volgens marktpartijen onvoldoende betrokkenheid voor stimulering van de sector. Hierdoor is er weinig vertrouwen in lange termijn groei van de offshore wind sector.

"Nederland moet eens af van dat kruideniersdenken en gaan inzien dat duurzame energie een hele belangrijke economische factor aan het worden is. Duurzame energie is de motor van onze toekomstige economie!"

- Arthur Vermeulen, Manager, Raedthuys Windenergie B.V.

De overheden van het VK en Duitsland hebben volgens marktpartijen een lange termijn ambitie wel duidelijk uitgesproken en een passend beleid ontwikkeld om de ambitie te bewerkstelligen. Als resultaat gaat de ontwikkeling van offshore wind in deze landen op dit moment snel, terwijl deze in Nederland onder het huidige kabinet stagneert. Grote spelers in de offshore sector richten momenteel hun focus op met name het VK en Duitsland, omdat de markt daar sterk in ontwikkeling is.

"De Nederlandse offshore wind sector is nu al omvangrijker dan velen zich realiseren; in een aantal segmenten zijn Nederlandse bedrijven koploper. Het is een sector met veel potentieel. Met een overheid die ambitie uitstraalt en met een geleidelijk groeiende thuismarkt, kunnen de kansen die er liggen worden benut."

- Ton Hirdes, Directeur, NWEA

Vele partijen zijn ook van mening dat de regelgeving en het beleid van de overheid momenteel niet stabiel overkomen bij investeerders en projectontwikkelaars, waardoor het investeringsklimaat negatief wordt beïnvloed. Bij een wisseling van het kabinet wordt het beleid vaak ook aangepast – denk aan de nieuwe subsidie voor duurzame energie (SDE+). Een wisselvallig beleid kan als een groot risico worden gepercipieerd door de markt. Marktpartijen willen namelijk duidelijkheid hebben, zodat zij goed kunnen anticiperen op beleid. Door de onzekerheid in beleid, blijven de investeringen in Nederland uit.

"Nederland moet eens loslaten het braafste jongetje van de klas te willen zijn, laat ze eens goed kijken en luisteren hoe de rest van de EU landen haar industrie steunt."

- Albert Smulders, CEO, Smulders Groep

3.2. Een sterke thuismarkt is relevant voor de kennisontwikkeling en innovatie binnen de sector

Het merendeel van de respondenten (56%) geeft expliciet aan dat een Nederlandse thuismarkt noodzakelijk is voor de ontwikkeling van offshore wind. Een ander kleiner deel (37%) geeft aan dat een thuismarkt weliswaar niet noodzakelijk, maar wel belangrijk is voor de sector. Daarbij wordt door een aantal respondenten onderscheid gemaakt tussen het belang voor grote en kleinere spelers die actief op de markt zijn. Grote Nederlandse spelers zijn in staat internationaal te opereren en minder afhankelijk van Nederland als thuismarkt. Voor het MKB in Nederland is de lokale markt wel belangrijk. Dit geldt ook voor onderzoek en innovatie in de sector.

"Als onafhankelijk adviesbureau gelooft PMSS in een gezonde balans tussen thuismarkt en export. We zijn in de UK sterk gegroeid dankzij een krachtige thuismarkt, en hopen die groei nu in landen als Duitsland, USA en ook Nederland door te zetten."

- Huub den Rooijen, Director, PMSS

1. *Belang voor economische activiteit en werkgelegenheid*

Een eigen, sterke thuismarkt is belangrijk voor economische activiteit en werkgelegenheid in Nederland, dat stelt het merendeel van de respondenten (74%). Wanneer Nederlandse bedrijven, maar ook buitenlandse partijen, activiteiten in Nederland ontplooiën, ontstaat er naast een positief effect op de directe werkgelegenheid, tevens een positief effect op de indirecte werkgelegenheid in de andere sectoren (zoals horecagelegenheid).

"Het werkgelegenheidseffect van Offshore Wind voor de hele Nederlandse industrie wordt zwaar onderschat. Denemarken, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en nu ook Frankrijk halen ons links en rechts in en we hebben weer het nakijken als we achterover blijven leunen."

- Dolf Elsevier van Griethuysen, R&D Manager Offshore Energy, Ballast Nedam

Vooraf voor bedrijven die gericht zijn op onderhoud en reparaties aan windparken is een relevante thuismarkt van belang, zo stelt een deel van de respondenten. Voor onderhoud en reparaties is het namelijk gunstiger om met bedrijfsvestiging zo dicht mogelijk bij de activiteiten te zitten.

"Offshore Wind is een bedrijfstak in ontwikkeling. Een sterke thuismarkt voor deze sector levert een belangrijke bijdrage aan de versnelde groei naar volwassenheid. Van Oord gaat in elk geval voor de wind."

- Johan van Wijland, Directeur Offshore Wind Projects, Van Oord

Zonder een thuismarkt gaan sommige bedrijven op den duur uit Nederland verdwijnen. Dit is met een aantal bedrijven in de maakindustrie voor windturbines zoals Nedwind (overgenomen door Vesta Offshore) en Windmaster (failliet gegaan) al gebeurd, mede doordat er geen groeiende thuismarkt was. Wanneer grote Nederlandse bedrijven met hun activiteiten de grens overgaan, geldt dat als elders projecten worden ontwikkeld er ook de druk kan ontstaan om elders vestigingen te openen. Dit leidt dan tot verlies van een deel van de economische activiteiten en daarmee de werkgelegenheid in Nederland.

2. *Belang voor kennisontwikkeling en innovatie*

Voor de kennisontwikkeling binnen de sector is het van belang dat er een thuismarkt is in Nederland. Kennis en innovatieve technologie moeten kunnen worden toegepast en getest in een directe en vertrouwde omgeving. Het is belangrijk dat kennisinstututen en marktpartijen met elkaar kunnen samenwerken bij concrete projecten. Zulke samenwerking verloopt veel gemakkelijker op het moment dat er een thuismarkt is. Zo benoemt ongeveer de helft (52%) van de respondenten expliciet dat de thuismarkt belangrijk is voor kennisontwikkeling en innovatie.

"Een stabiele thuismarkt vergroot de kansen van Nederlandse bedrijven. Innovatie is cruciaal voor de kostenreductie van wind op zee."

- David-Pieter Molenaar, Divisie Manager Renewable Energy, Siemens

Door een solide kennisontwikkeling thuis kunnen grote Nederlandse bedrijven zich nog sterker profileren op de Europese offshore markt. Kleine bedrijven krijgen moeilijk de gelegenheid om zich te ontwikkelen in de buitenlandse markt. Met aanwezigheid van een thuismarkt kunnen kleine bedrijven ook kennis en praktijkervaring opdoen in een beschermde omgeving.

“Als je een nieuwe verf ontwikkeld, maar je weigert er je eigen huis mee te schilderen, waarom zou de buurman je dan inhuren om zijn huis met die verf te schilderen? Precies daarom heb je een thuismarkt nodig. Nederland zit vol met innovaties en met vaklui, maar als je die niet in je eigen tuin test ga je er nooit geld mee verdienen.”

– Reinout Wissenburg, Public Affair SSE Renewables/Chair Offshore Committee NWEA

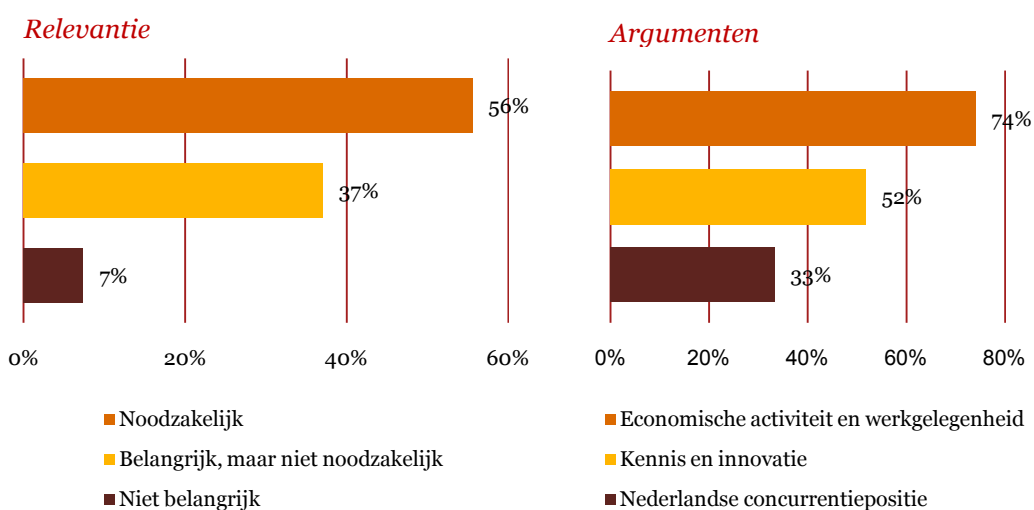
3. Belang voor de Nederlandse concurrentiepositie

Met een goed ontwikkelde thuismarkt kan Nederland zich beter profileren als een offshore wind land in Europa. Zonder een thuismarkt, bestaat het risico dat de Nederlandse offshore industrie niet verder zal ontwikkelen en weinig innoveert. Dit kan leiden tot een verslechtering van de concurrentiepositie voor Nederland en het wegvloeien van de kennis naar het buitenland. Nederland bezet internationaal tot nog toe een sterke positie in de maritieme dienstverlening. Deze positie kan worden versterkt en aangevuld met een duurzaam gezonde offshore wind sector.

“Door flink in te zetten op een thuismarkt voor Offshore Wind zullen door de schaalvoordelen de kosten harder dalen en kan zich een nog sterkere nieuwe Nederlandse industrietaak ontwikkelen: dubbel profijt dus. De steunmaatregelen worden dan nog sneller overbodig, we voldoen aan onze Europese verplichtingen én we worden nog minder afhankelijk.”

- Dolf Elsevier van Griethuysen, R&D Manager Offshore Energy, Ballast Nedam

Figuur 3: De noodzaak en het belang van een thuismarkt, met verschillende argumenten

“Nederland gaat de boot missen op het gebied van offshore wind, als de overheid geen uitnodigend perspectief biedt om windparken op zee te realiseren. De FLOW Stichting, waarvan Essent/RWE initiatiefnemer is, toont de inzet en wil om innovatieve offshore windprojecten door te ontwikkelen en offshore windenergie concurrerend te maken. Wanneer de overheid zich niet nadrukkelijker inzet voor een substantiële toename van offshore wind in de komende tien jaar, zullen kennis, kunde en economische spin-off zeker niet in Nederland neerslaan. Deze zal verdwijnen naar het buitenland en dat is een gemiste kans.”

– Peter Terium, CEO, Essent

3.3. Offshore wind is noodzakelijk voor de duurzame energiedoelstelling

De doelstelling van 14% duurzame energie in de primaire energiemix vertaalt zich in circa 35% duurzaam opgewekte elektriciteit in 2020. Er zijn een aantal alternatieve technologieën beschikbaar om dit te realiseren. In het geval van Nederland kunnen biomassa/gas, onshore wind en offshore wind een relatief grote bijdrage leveren aan de opwekking van duurzame elektriciteit. Wegens planologische en technologische beperkingen, heeft Nederland - volgens vele marktpartijen - waarschijnlijk al deze technologieën nodig om de duurzame energiedoelstelling te halen. In het bijzonder is de inzet van offshore wind in dit verband essentieel.

Offshore wind is momenteel relatief duur maar volgens het overgrote merendeel van de respondenten (89%) wel noodzakelijk voor het behalen van de (lange termijn) duurzame energiedoelstelling. Realistisch gezien lijkt – volgens sommige marktpartijen - het behalen van de duurzame energiedoelstelling tegen redelijke kostprijzen niet mogelijk zonder de grootschalige inzet van offshore wind.

Volgens respondenten moet er een duidelijke doelstelling voor offshore wind worden gesteld om grootschalige productie van offshore windenergie mogelijk te maken, met in achtname van een geleidelijke bouw en in gebruikname van offshore windcapaciteit.

1. Offshore wind kan in potentie een belangrijke bijdrage leveren aan de duurzame energiedoelstelling

Er kan worden gesteld – op basis van de enquête - dat de doelstelling voor duurzame energie kan worden gehaald uit warmte, transport en elektriciteit. Met name is de verduurzaming van elektriciteit van wezenlijk belang voor het halen van de duurzame energiedoelstelling in 2020. Voor het opwekken van duurzame elektriciteit zijn er kortweg de volgende belangrijkste mogelijkheden: biomassa, onshore wind en offshore wind.

Offshore windenergie heeft een grote potentie om voor een groot deel van de duurzame elektriciteitsvoorziening zorg te dragen - zo stelt 70% van de respondenten. Dit vermindert de druk op andere alternatieve duurzame energiebronnen - zoals biomassa en onshore wind.

Bij onshore wind is het ‘laaghangend fruit’ al geplukt. Daarentegen zit offshore wind nog in de beginfase van ontwikkeling en kent qua capaciteit nog grote potentie. Ook wordt offshore wind in vergelijking met onshore wind maatschappelijk beter geaccepteerd - dit hangt samen met het ‘*not in my backyard*’ fenomeen.

2. *Gezien lange ontwikkeltrajecten dienen de bouw van offshore windparken op de korte termijn aanbesteed te worden*

Om in 2020 en daarna de doelstellingen te behalen dient er volgens vele marktpartijen nu al geïnvesteerd te worden. Ook moet de overheid een optimaal beleid ontwikkelen ten aanzien van de ruimtelijke ordening en de verantwoordelijkheid van het net op zee. De doorlooptijd van offshore ontwikkelingsprojecten is relatief lang. Daarom zal er –zo stelt bijna 50% van de respondenten- zo snel mogelijk een start moeten worden gemaakt met de aanbesteding.

“Er bestaat een zekere urgentie om de energietransitie te realiseren. We moeten aan de slag met proefprojecten. We moeten uit de papieren naar de fysieke fase.”

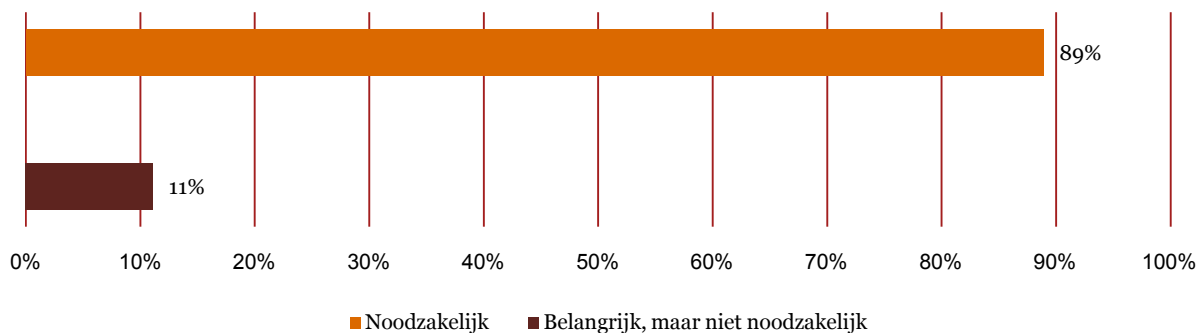
- Bart van der Cammen, Directeur, Netbeheer Nederland

Volgens sommige respondenten moet er ook verder dan 2020 worden gekeken. Met name in een lange termijnperspectief vervult offshore wind potentieel een belangrijke rol om de duurzame energiedoelstelling te halen.

"Zonder offshore wind is er geen betaalbare, schone en betrouwbare elektriciteitsvoorziening in 2050."

- David-Pieter Molenaar, Divisie Manager Renewable Energy, Siemens

Figuur 4: Hoe noodzakelijk of belangrijk is wind op zee voor het behalen van de duurzame energiedoelstelling?

3.4. Stabiel lange termijn beleid én een sterke betrokkenheid van de overheid zijn nodig

Uit de interviews blijkt dat het gevoel heerst dat de overheid geen duidelijk en stabiel lange termijn beleid voert op het gebied van offshore wind. Bijna driekwart van de deelnemende partijen benoemt het ontbreken van een lange termijn beleid, en het gebrek aan een sterke betrokkenheid van de overheid, als de belangrijkste belemmeringen voor de ontwikkeling en bouw van windparken op zee. Door de afwezigheid van duidelijk en consistent beleid op offshore windenergie blijft de Nederlandse markt te onzeker voor sommige investeerders en projectontwikkelaars. Dit heeft een ongewenst effect op de verdere ontwikkeling van de sector in Nederland – met name op de langere termijn.

“Om investeringen in offshore wind aan te trekken is een stabiel investeringsklimaat onontbeerlijk voor Nederland. Zonder een stabiel investeringsklimaat in Nederland zullen Duitsland en Engeland de offshore wind industrie in Europa gaan domineren.”

- Sander Fijn van Draat, Project Manager Renewables, E.ON

Marktpartijen zien graag meer samenwerking tussen de sector en de overheid. Een denkbare samenwerkingsvorm is de publiek-privatesamenwerking (PPS), waarbij de overheid participeert in projecten. Deze participatie kan verschillende vormen hebben, maar de sector verwacht dat wanneer de overheid participeert middels PPS, beleid eerder aangepast of vernieuwd zal worden om onnodige kosten te voorkomen en de efficiëntie te verbeteren. Dit wordt verwacht te resulteren in meer investeringszekerheid.

"Grote infrastructurele werken zoals offshore wind kan je alleen ontwikkelen in nauwe samenwerking tussen industrie en overheid. Als beide partijen maar als doel vasthouden dat het gaat om maximalisatie van duurzame energie tegen de laagst mogelijke kosten en bereid zijn samen te werken, kom je uit elk probleem. Maar zonder het vertrouwen in elkaars oprechte intenties, loop je vast in korte termijn issues"

- Pieter Tavenier, Directeur Offshore Wind, Eneco

3.5. *Nederland kan een voorbeeld aan haar buurlanden nemen*

In onze buurlanden zoals het VK en Duitsland heeft – volgens geïnterviewde marktpartijen - de overheid wel een uitgesproken lange termijn politieke betrokkenheid toegezegd. In lijn met deze betrokkenheid hebben de overheden in deze landen een passend beleid ontwikkeld dat bewerkstelling van de lange termijn ambitie moet bevorderen. Dit resulteert in een aantal stimuleringsmaatregelen die positief effect resulteren in de offshore windsector in deze landen.

1. *Lange termijn visie en beleid*

Het merendeel van de respondenten geeft aan het lange termijn beleid van de buurlanden het VK, Duitsland en België voor offshore wind beter te waarderen dan het beleid van Nederland. Met name Duitsland en het VK worden vaak genoemd als overheden die een stabiel en duidelijk beleid hebben, maar ook België wordt als positief ervaren door snellere besluitvorming en een stabiel subsidiesysteem.

Van alle respondenten geeft 63% expliciet aan dat zij het lange termijn beleid in het VK beter beschouwen dan in Nederland, en 59% geeft dit aan voor Duitsland. Voor België geeft 41% van de respondenten expliciet aan dat België beter doet op dit vlak dan ons land. De overige respondenten geeft aan hier te weinig kennis over te bezitten of geen mening te hebben.

De overheden van onze buurlanden hebben duidelijke keuzes gemaakt en hebben een lange termijn visie ontwikkeld voor offshore wind. Dit geeft stabiliteit aan het investeringsklimaat.

“De potentie van offshore windenergie wordt bepaald door de weerkundige en geografische kenmerken van de Noordzee-driehoek. In de UK wordt hierop geanticipeerd en hebben we de wind in de rug. In Nederland lijken we wel Don Quichot.”

- Jeroen Rijnhart, Divisiedirecteur, Grontmij Nederland B.V.

2. *Ruimtelijke ordening*

Ten aanzien van het beleid rondom de ruimtelijke ordening op zee, dragen de overheden in onze buurlanden de verantwoordelijkheid voor het zoeken en verkennen van gebieden. Geschikte gebieden wijzen zij toe aan marktpartijen. In Nederland dienen de individuele marktpartijen zorg te dragen voor locatieonderzoeken en kan het voorkomen dat meerdere marktpartijen onderzoeken laten uitvoeren voor eenzelfde locatie. Dit brengt extra kosten met zich mee, wat een negatief effect heeft op de investeringsafweging en de uiteindelijke kosten.

Voor het VK noemen respondenten de aanwijzing van grote concessie gebieden als een zeer positief punt. Binnen deze concessie gebieden kan vervolgens langdurig gefaseerd gebouwd worden en hebben de ontwikkelaars nog keuzes waar ze exact gaan bouwen. Door dit lange termijn vooruitzicht wordt het aantrekkelijker voor partijen om te investeren. Daarnaast vervult in het VK de Crown Estate een belangrijke faciliterende rol. Voor de 3de concessieronde in het VK heeft de Crown Estate na uitgebreid onderzoek negen ontwikkelzones aangewezen en heeft de overheid zorg gedragen voor de ecologische assessment.

Voor België wordt eveneens het ruimtelijke kader genoemd als positief punt, waarbij de snelheid van besluitvorming als goed wordt ervaren.

"Windenergie op zee is voor het dichtbevolkte Nederland van belang om aan de doelstellingen voor duurzame energie te kunnen voldoen en om op termijn energieneutraal te kunnen zijn. Duurzame energieopwekking kost nu eenmaal ruimte en die is schaars en zwaar bevochten. Wij moeten het er als Nederland voor over hebben om deze ruimte te bieden aan windenergie op zee, ten koste van ruimte voor andere (economische) gebruiksfuncties."

- Marcel Langeveld, Consultant Duurzaamheid, Valstar Simonis

3. Vergunningsproces

Naast het ruimtelijk kader wordt ook het vergunningsproces als goed element van het beleid van onze buurlanden genoemd. Hierbij wordt vaak vermeld dat de vergunningen geregeld worden via één loket en dat dit als efficiënt wordt ervaren. Zo is in Duitsland de BSH – de Duitse evenknie van de Rijkswaterstaat – verantwoordelijk voor de vergunningsaanvraag. Coördinatie is door deze "one-stop-shop" een stuk eenvoudiger en efficiënter waar in Nederland de vergunningen worden verleend door verschillende instanties onder de verantwoordelijkheid van verschillende ministeries. Door deze verschillende instanties is de samenhang niet altijd optimaal, waardoor er vertraging en inconsistentie in het vergunningsproces kan optreden.

"Offshore wind wordt pas volwassen wanneer de waarde van concessies bij de overheid bekend is."

- Bart Ummels, Commercial Directeur, BMO Offshore

4. Subsidiesysteem

In Nederland bestaat veel onzekerheid over de stabiliteit van de subsidieverlening. Door de invoering van SDE+ subsidies lijkt het erop dat offshore windprojecten met een lagere prioriteit worden beoordeeld. In België, Duitsland en het VK is meer duidelijkheid en stabiliteit.

In Duitsland zorgt het Feed-in Tarief (FIT) voor een stabiele prijs, waarbij energiemaatschappijen een juridische verplichting hebben tot het afnemen van duurzame elektriciteit tegen een vastgestelde prijs. Deze prijs is vastgelegd voor een lange periode. De extra kosten voor deze prijs kunnen vervolgens worden doorberekend aan de eindgebruiker. Respondenten geven aan dat dit systeem zorgt voor veel stabiliteit en zekerheid aan de kant van ontwikkelaars door een gegarandeerde vergoeding met een lange looptijd.

"De technologie ontwikkelt zich sinds enkele jaren razendsnel met in 2010 alleen al 29 nieuwe turbines offshore wind turbines; de een nog groter en efficiënter dan de ander. De Cost of Energy van offshore wind gaat dit decennium echt sterk dalen met al deze innovaties. Staar je daarom niet blind op de kosten van vandaag maar focus op de kansen van morgen."

- Pieter Tavenier, Directeur Offshore Wind, Eneco

Niet enkel het FIT-systeem van Duitsland is genoemd als een goed systeem. In het VK wordt door respondenten het systeem van Renewables Obligation Certificates (ROCs) als positief ervaren, eveneens het groencertificaat systeem in België - ondanks de kleinere schaal. Bij al deze 'vergoedingsystemen' ontstaat er een afnameverplichting voor leveranciers. Dit certificeringssysteem, maar ook het FIT systeem van Duitsland, valt niet onder de Rijksbegroting en is budget neutraal.

"Duurzame energie, inclusief wind-op-zee, zal alleen maar echt van de grond komen als er een stevig groeiende vraag naar groene stroom komt. De hybride leveranciersverplichting is het beste instrument om dat voor elkaar te krijgen. Zo'n verplichting creëert het stabiele investeringsklimaat dat bedrijven nodig hebben voor dit soort grote investeringen."

- André Jurjus, Directeur, Vereniging Energie-Nederland

5. Netaansluiting

Ten aanzien van de netaansluiting van het windpark naar het landelijke netwerk wordt met name Duitsland genoemd als goed voorbeeld. In Duitsland is de landelijke netbeheerder verantwoordelijk voor de aansluiting en zijn er al 3-4 stations gerealiseerd die fungeren als "stopcontacten op zee", waardoor de aansluiting op het landelijk net gegarandeerd is.

A. Vragenlijst

Inleiding

Namens de coöperatie Zeekracht doen wij een marktonderzoek naar de offshore wind sector in Nederland.

Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de visie van de offshore wind sector op het vestigingsklimaat en de potentie van de sector in Nederland.

Vragen

1. Is een sterke thuismarkt in Nederland volgens u noodzakelijk voor de verdere groei en ontwikkeling van een sterke offshore wind sector in Nederland en daarbuiten? Met andere woorden, wat zou er met de Nederlandse offshore wind gebeuren zonder een goed ontwikkelde thuismarkt?
2. Wat zijn volgens u de top-5 belemmeringen bij het opstarten van grootschalige offshore wind projecten in Nederland?
3. Welke maatregelen zijn volgens u nodig om deze top-5 belemmeringen weg te nemen dan wel te verminderen? Met andere woorden, wat kunnen de overheid en de marktpartijen doen om de belemmeringen weg te werken?
4. Wat doen onze buurlanden zoals België, Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Scandinavische landen volgens u beter?
5. Welk rapportcijfer zou u toekennen aan deze landen ten aanzien van het vestigingsklimaat in het land (0 tot 10, van het slechtste tot het beste) ?
6. Welk rapportcijfer zou u toekennen aan deze landen ten aanzien van het potentieel van de offshore wind sector in het land (0 tot 10, van het slechtste tot het beste) ?
7. Wat zijn volgens u andere kritische succesfactoren in het buitenland en wat kunnen wij in Nederland hiervan overnemen?
8. In welke mate is volgens u offshore wind noodzakelijk om de duurzame energiedoelstelling van 14% duurzame energie in 2020 te halen? Wanneer moet volgens u dan uiterlijk zijn gestart met de aanbesteding?

B. Lijst van deelnemende bedrijven en instellingen

Bedrijfsnaam

- 1 Ballast Nedam
- 2 BMO Offshore
- 3 Delta
- 4 Ecofys
- 5 Eneco
- 6 Energie Nederland
- 7 EON
- 8 Fugro Engineers
- 9 Grontmij
- 10 GustoMSC
- 11 Kema
- 12 Netbeheer Nederland
- 13 Nuon Wind
- 14 NWEA
- 15 PMSS
- 16 Rabobank
- 17 Raedthuys Group
- 18 RWE/ Essent
- 19 Siemens
- 20 Smulder Group
- 21 SSE Renewables
- 22 Stork Gears & Technical Services
- 23 Tennet
- 24 Valstar Simonis
- 25 Van Oord

C. Belangrijke mededeling

Dit onderzoeksrapport is opgesteld als professioneel op maat geleverd onderzoek ten behoeve van de Stichting Natuur & Milieu/de coöperatie Zeekracht. Eventuele derden die bekend raken met de inhoud van deze rapportage dienen niet te handelen op basis van de in deze rapportage vervatte informatie zonder zelf daarover nader professioneel advies te hebben ingewonnen. Er wordt jegens derden geen enkele expliciete of impliciete verklaring verstrekt of garantie geboden ten aanzien van de juistheid of de volledigheid van de in deze rapportage vervatte informatie, en voor zover toegestaan krachtens de wet, aanvaard PwC, aan haar gelieerde ondernemingen, medewerkers en vertegenwoordigers geen enkele aansprakelijkheid en wijst zij iedere verantwoordelijkheid af voor de gevolgen van enige handeling dan wel omissie door derden op basis van de in deze rapportage vervatte informatie of voor enig besluit waaraan die informatie ten grondslag ligt.

De informatie die voor het schrijven van dit rapport is verzameld is op basis van de interviews die PwC heeft gevoerd met professionals van verschillende bedrijven en instellingen. Derhalve kan PwC geen verantwoordelijkheid dragen ten aanzien van de juistheid en/of de volledigheid van de gebruikte informatie.